

BÖSMÖLLAN **där Skånelands öde beseglades.**

En vacker dag i mitten av maj åkte Bertil Trobro och jag västerut i Skåne för att besöka Gunvor och Åke Stridh på Bösmöllan, tidigare benämnt Bösamöllan, vid Kävlingeån. Efter att ha passerat Sveriges sista sockerbruk i Örtofta var vi snart framme i Lilla Håstad och kunde parkera i den parkliknande omgivningen till Bösmöllan.

Denna vackra trakt har dock sina mörka sidor. Slaget vid Lund 1676, var en följd av de ständiga skandinaviska krigen. I detta skånska krig försökte danskarna återta Skånelandet. Bösmöllan blev direkt inblandad i kriget genom att två danska batterier placerades på möllans marker den 11 november. Deras uppgift var att säkra vadstället vid Fladevadsmöllan.

Slaget stod den 4 december i trakterna kring Kävlingeån. Det kom att bli ett av Nordens blodigaste slag, där uppemot 10 000 människoliv släcktes denna decemberdag; nästan dubbelt så många danskar som svenskar. De svenska trupperna segrade och Skånelandet förblev svenskt. Även Bösmöllan, som låg i skottfältet, tycks ha slagits i spillror under denna krigshandling. Nitton år senare, eller 1695, anhöll Hans Persson om att få återuppföra möllan.

Häradshövding Tigerskjöld beordrades att företa en undersökning på platsen med hjälp av nämndemän från Torna häradsrätt. Det resulterade i en rapport som omtalade att ”möllan funnits sedan gammalt och att dämet fanns kvar”. Uppgifterna räckte för att bevilja Perssons anhållan, att få återuppföra möllan.

Det vackra boningshuset till Bösmöllan. I bakgrunden den gamla kvarnbyggnaden i korsvirke

Historiken kring Bösmöllan är så pass intressant, att den ur ett historiskt perspektiv skulle höjas över alla påhittade utrivningsteorier. Så tycker inte Länsstyrelsen (Lst) i Skåne, utan en ansökningsprocess inleddes i maj 2013 mot nuvarande ägarparet Gunvor och Åke Stridh. Mörkrets makter har åter lagt sig över Bösmöllan.

Det hela började med ett oanmält besök från Lst i Skåne under 2012, som närmast påminde om syn av anläggningen. Ägarparet fick besvara en hel del frågor, men de krävdes också på svar i ett frågeformulär som skickades ut 120930. Det återsändes besvarat 121114. Lst skickade en skrivelse 130114, som innehöll nya ogrundade påståenden och hot om vite. Paret Stridh besvarade skrivelsen med ett omfattande historiska dokument där bl.a. händelserna ovan ingick.

Den 13 maj 2013 förelade Lst makarna Stridh att söka tillstånd för vattenverksamhet på Bösmöllan. Föreläggandet innehöll följande tre punkter;

1. Ansökan om tillstånd för vattenverksamhet med vattenavledning från Kävlingeån för turbindrift
2. Om tillstånd för verksamheten inte har meddelats innan den 29 februari 2016 ska, vid vite av 75 000 kronor för vardera fastighetsägare, verksamheten med vattenavledning upphöra från och med denna tidpunkt
3. Under perioden 15 september till 31 december och 1 april till 30 maj ska minst 300 l/s släppas förbi turbinen. Denna tappning ska i första hand ske genom fiskvägen.

Paret Stridh överklagade föreläggandet till Mark- och miljödomstolen (MMD). Lst yttrade sig över överklagandet och Stridh bemötte Lst:s yttrande. MMD kallade till syn på Bösmöllan och de båda övriga möllorna i vattendraget (Lilla Harrie och Kvarnvik) som också fått beslut om föreläggande. Synen hölls 131008, med deltagande bl.a. från Lst av fiskevårdsdirektören Johan Wagnström och handläggaren Maria Nitare samt Mark- och miljödomstolens expert Anders Eklöv. Synen resulterade i ett protokoll utskrivet samma dag.

MMD meddelade dom 140505; en dom där punkten 2 ströks. Kravet på tillståndsansökan kvarstod och ansökan skulle vara inlämnad före 150601. Domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen, med yrkande om prövningstillstånd, som dock avsågs av Svea Hovrätt.

Bösmöllan ingick i en förstudie avseende utvandringslösningar för havsöring och ål förbi kraftverken i Kävlingeån. Undersökningen skedde på uppdrag av Lst samt Kävlingeåns och Löddeåns FVO. Förstudien utfördes av tidigare nämnde domstolsexperten Anders Eklöv och avslutades 2009. För att undersöka mortaliteten i turbinerna (Francisturbiner) släpptes hundratalet ålar i turbinrummet till Bösmöllan. Fiskarna hade ingen annan möjlighet att komma vidare nerströms än genom turbinen. De fångades sedan upp i utloppskanalen. Det visade sig att alla individer levande tagit sig snabbt genom turbinen. Eklöv föreslog att galler skulle förses med bredare spalt för en snabb och säker passage förbi Bösmöllan.

Trots undersökningsresultatet sägs det i föreläggandet ”Vattenturbiner ökar dödligheten för fisk (större fisk, smolt och ål) vid fiskpassage och Francisturbinen räknas som den turbintyp som medför störst negativ påverkan på vandrande ål och annan fisk genom de skador som ofta förekommer vid passage. Även om exempelvis ål kan överleva passagen av ett kraftverk finns en stor risk för en fördröjning som leder till stora energiförluster för ålen. Därmed försämras förutsättningen för den fortsatta vandringen. Spaltvidden på 20 mm bedöms släppa genom relativt stor fisk/ål och kan inte anses utgöra bästa möjliga teknik avseende fiskgaller.”

Lst tycks inte tro på utredningar de själva tagit fram, utan väljer istället att framföra allmänna, ogrundade och överdrivna synpunkter om turbiners skadlighet på fiskbeståndet. De hade haft möjlighet att klart och tydligt ange de framtagna resultaten och utredarens miljöförslag, vilket skulle ha framställt Bösmöllan i en mera positiv dager. Man talar om en fördröjning istället för att ange utredarens synpunkter om en snabb passage förbi kraftverket via turbinen. Genom att nonchalera de positiva undersökningsresultaten, och istället peka på allmänna negativa sidor hos turbiner vilseleder man domstolen. MMD får felaktiga grunder att fatta beslut på vad gäller det enskilda fallet Bösmöllan. Lst:s påstående har också påverkat remissinstansers möjlighet till en opartisk bedömning. I detta fall anses en Francisturbin medföra den största negativa påverkan på fiskbeståndet. I andra fall, då Kaplanturbin, varit installerad i den aktuella anläggningen, har den typen gett de största skadorna. Lst tycks flytta farligheten så

att den alltid är störst på den typ av turbin som finns installerad i den för det pågående ärendet aktuella anläggningen.

Normalt hindrar gallren fisk från att komma in i turbinrummet. Även om det skulle vara teoretiskt möjligt att någon fisk skulle kunna klämma sig in genom spalten, så skyggar den för gallret, vilket Lst inte tycks ha någon aning om. Åke anser att det låga fallet vid Bösmöllan lätt passeras av såväl uppvandrande som nedvandrande fisk av alla arter.

Åke menar att hans verksamhet inte **avleder** något vatten utan att det snarare handlar om **omledning** där vattnet återbördas till huvudfåran sedan det avgett kraft till turbinerna. Det kan aldrig jämföras med vatten som avleds till industrier eller till bevattning. Vatten som aldrig återbördas till vattendraget. Han köper inte Lst påstående att det inte skulle gå att kontrollera verksamheten, om utövaren inte ansöker om dyra tillstånd med gällande föreskrifter. Han anser också att Lst saknar kunskaper om kvarndriftens betydelse när de talar om att det skett ”sporadiskt”. Han ser påståendet både som korkat och historielöst. Kävlingetrakten är ett av Sveriges mest spänningsrika områden. Vintertid bör åtskilliga kvarnskjutsar ha stått på kö utför kvarnarna.

Bösmöllan producerar ca 25 % av elen under maj – augusti och 75 % under de återstående 7 kallare månaderna. Med tanke på att anläggningen är uppförd av naturmaterial och för handkraft går det inte att framställa renare el än som sker vid strömfallverken. Att den mesta produktionen sker när det som bäst behövs och att ägaren/brukaren bor på platsen och inte behöver ta något färdmedel ”till jobbet” är ytterligare en fördel.

Åke köper intentionerna i EU:s ramdirektiv för vatten men, men inte den förvanskade tolkning, där personliga och vissa fritidsindustriers intressen, fått genomslagskraft. Han anser, att samrådsmötet inte gav någon lättnad för deras del utan snarare blev en ytterligare börda. Lst lyssnade inte på utövarnas argument utan var låsta i sina positioner. Kommentarer till MMD från Sportfiskarna ”Bösmöllans effekt motsvarar vad en mindre motorcykel presterar.” Kammarkollegiet; ”Tillstånd skall ej ges eftersom den inritade kommungränsen delar dämmet i två delar och råddighet över ena halvan saknas.” Vittra och högbetalda tjänstemän !!! Åke tycker att det är svårt komma ut med rätt information till lokalbefolkningen. De sätter inte tilltro till kommande scenarion vid en utrivning av Bösmöllans dämma. Även om de inte drabbas rent ekonomiskt kommer mångas boendemiljö att totalt förändras när nivån i vattendraget drastiskt sänks.

Vi mottogs hjärtligt av Gunvor och Åke Stridh vid vårt besök. Även Leif Persson, Kvarnvik (kvarnen närmast uppströms Bösmöllan) var närvarande. Båda fick en kort tid före vårt besök, av Mark- och miljödomstolen i Växjö tingsrätt, avslag på sina tillståndsansökningar. Kostnaden för ansökningsprocessen var vid vårt besök uppe i ett belopp på ca. 1 000 000 SEK för var och en. För den summan hade stora miljöförbättringar kunnat göras vid båda anläggningarna.

Lst framförde år 2001 önskemål att på det allmännas bekostnad få anlägga en fisktrappa i Bösmöllans dämme. Förslaget accepterades av ägarna. Lst anlidade entreprenör utan att ha företagit upphandling och ingreppet i dämmet gjordes utan tillstånd för vattenverksamheten. Detta olagliga förfaringssätt var ett tungt vägande skäl för avslaget eller som det står i domen; *”Såvitt framgår av den tekniska beskrivningen har det inte funnits någon fiskväg vid anläggningen förrän 2001, alltså efter det att miljöbalken trätt i kraft. Denna klacktrappa är för brant för mer svagsimmande arter och är torrlagd under delar av året. Kraftverksanläggningen har således tillkommit i strid med 3 Kap. 11 § VL. Det förhållandet att sökande åtagit sig att nu anlägga en faunapassage ger inte anledning till annan bedömning, eftersom det i sig utgör en tillståndspliktig ändring. Ansökan om lagligförklaring av den befintliga anläggningen ska därför avslås på denna grund.”*

Man kan med fog säga att om inte makarna Stridh tillmötesgått Lst:s önskemål om anläggandet av fisktrappan hade de haft större möjligheter att få ansökan beviljad.

Förutom den fossulfria elproduktionen hyrs även ovanvåningen på Bösmöllan ut som festlokal. Den förestående utrivningen på egen bekostnad och ev. ersättningsanspråk till sakägare samt den uteblivna elproduktionen, tar död på engagemanget så att det inte längre känns meningsfullt med uthyrningsverksamheten. Utan den vackra vattenspegeln, saknar rörelsen dessutom sin attraktion.

Uthyrningslokalen på Bösmöllans andra våning. Lägg märke till de två kvarnarna.

Leif Persson berättar att Kvarnvik inte är kopplat till elnätet. Kvarnen producerar mjöl som Leif kör ut till bagerier och affärer i egen lastbil. Rörelsen och bostaden är helt beroende av den el, som Kvarnvik producerar. Den dyra ansökningsprocessen med MKB, teknisk beskrivning och dryga advokatkostnader har raderat ut rörelsereserven. Ekonomin för underhåll och byte av lastbil är raserad. Utan den logistiken kan han varken köpa in och hämta säd eller leverera den färdiga produkten. Dessutom har han inte längre egenproducerad

el som varit en förutsättning för en rimlig vinst i företaget. Eftersom han inte är kopplad till elnätet måste han finna på en lösning för behovet av el till bostaden. Billigast blir kanske att skaffa en generator som drivs med fossilt bränsle.

Det är väl tveksamt om de förestående åtgärderna, i det flacka landskapet, på något sätt skapar gynnsammare miljöer för akvatiska organismer. Utrivningen av dammarna kommer att tömma vattendraget på enorma mängder vatten, som är ett element akvatiska organismer inte kan vara utan. Det är däremot ingen tvekan om att Länsstyrelsens agerande med olagliga metoder och osanna påståenden, medverkar till att två landbygdsföretag slås i spillror i det kungarike som har slogan "Hela landet skall leva". Av vad?

Många kvarn- och dammägare i de gamla Skåneprovinserna hade kanske idag önskat sig en dansk seger i slaget vid Lund?

Gunnar Olsson, Ugerups Mölla